

**ОБ'ЄКТ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ПОСЯГАНЬ
НА ВІДНОСИНИ, ПРЕДМЕТОМ ЯКИХ ВИСТУПАЮТЬ
ОКРЕМІ ВИДИ ІНФОРМАЦІЇ**

Чимала кількість злочинів, відповідальність за які передбачена статтями різних розділів Особливої частини КК України, тим чи іншим чином пов'язана з певними видами інформації: таємницею (державною, банківською, комерційною, лікарською, голосування, листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, усиновлення чи удочеріння, професійною таємницею захисника в кримінальному процесі тощо), відомостями (про проведення медичного огляду особи на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, або захворювання на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та його результатів; що ганьблять чи принижують честь і гідність тощо) та іншою інформацією (яка надається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу, не опублікова-

на або не оприлюднена в інший спосіб про емітента, його цінні папери або правочини щодо них тощо).

В окремих складах злочинів ця інформація виступає їх предметом: державна, банківська, комерційна, лікарська таємниця – статті 111, 114, 145 159, 231, 232, 328, 329 КК України (далі – КК). В інших випадках вона пов'язана зі способом учинення злочину: відомості, які потерпіла від вимагання особа чи її близькі родичі бажають зберегти в таємниці, – ст. 189 КК; з іншими його ознаками: тяжка образа з боку потерпілого від умисного тяжкого тілесного ушкодження, заподіяного у стані сильного душевного хвилювання, – ст. 123 КК. З'ясувати характер суспільної небезпеки таких злочинів, виявити їх юридичну сутність допоможе дослідження об'єкта посягання.

Поряд з найбільш поширеним визнанням об'єктом будь-якого злочину суспільних відно-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

син, поставлених під охорону кримінального закону, яким заподіюється шкода або створюється загроза її спричинення [Див.: 9, с. 57; 2, с. 30; 4, с. 16], розумінням під ним соціально-значущих цінностей, інтересів і благ, на які посягає злочинець [6, с. 6], прав та свобод людини і громадянина, самих людей – конкретних індивідів або їх незначних чи великих груп (об'єднань) [14, с. 45] набуває прихильників аксіологічна (ціннісна) теорія, згідно з якою об'єктом злочину вважаються соціальні цінності, проти яких спрямоване злочинне діяння і яким воно може заподіяти або спричиняє шкоду [Див.: 1, с. 67; 23, с. 38].

Родовим об'єктом злочинів, відповідальність за які передбачена статтями 111 («Державна зрада») і 114 («Шпигунство») КК, визнаються відносини з охорони основ національної безпеки України. Співпадіння їх предмета (державна таємниця) з предметом злочинів, передбачених статтями 328 («Розголошення державної таємниці») та 329 («Втрата документів, що містять державну таємницю») КК, не виключає можливості визначення родового об'єкта останніх як суспільних відносин у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову й мобілі-

зації. Такий же родовий об'єкт має злочин, відповідальність за який передбачена ст. 330 КК («Передача або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави»). Родовим об'єктом інших згадуваних злочинів визнають: а) відносини з охорони життя і здоров'я особи у випадку розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст.132) або незаконного розголошення лікарської таємниці (ст.145); б) статеву свободу і статеву недоторканність у випадку примушування до вступу в статевий зв'язок (ст.154); в) виборчі, трудові та інші особисті права та свободи людини і громадянина щодо порушення таємниці голосування (ст.159), порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер (ст.163), розголошення таємниці усиновлення або удочеріння (ст.168); г) відносини власності під час вимагання (ст.189); д) відносини у сфері господарської діяльності у випадку умисного порушення вимог законодавства про запобігання і протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним

шляхом (ст. 209¹), незаконного збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст.231), розголошення комерційної або банківської таємниці (ст.232), розголошення або використання неоприлюдненої інформації про емітента або його цінні папери (ст.232¹); е) відносини у сфері правосуддя стосовно втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст.397), розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст.381), перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст.386) та розголошення даних досудового слідства або дізнання (ст.387); є) встановлений порядок несення військової служби під час розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрати документів чи матеріалів, що містять такі відомості (ст.422).

Не важко помітити, що загальною ознакою для згаданих злочинів виступає їх нерозривний зв'язок з інформаційними відносинами. Здійснюючи певну інформаційну діяльність, її суб'єкти неминуче вступають також в інші суспільні відносини. За аналогією з ідеальною сукупністю злочинів це можна назвати ідеаль-

ною сукупністю відносин. Отже, відносини в інформаційній сфері завжди виникають та існують у нерозривному взаємозв'язку з іншими суспільними відносинами, в тому числі з відносинами безпеки різного рівня, власності щодо певного виду інформації тощо.

Інформація, як окремих феномен, становить підвалини сучасного інформаційного суспільства, сутність якого як нового етапу розвитку людської цивілізації полягає передусім у сприянні людині й суспільству в отриманні й використанні знань та ідей. Починаючи з 1950 р., сума знань у світі подвоювалась кожні 10 років, з 1970 р. – кожні 5 років, з 1991 р. – щорічно. Це означає, що за півстоліття потік інформації зріс в десятки разів [13, с.18].

Поява нових технічних можливостей (відкриття друку, телеграфу, телефону, кіно, телебачення, створення світової комп'ютерної мережі – Інтернету) викликала до життя масове виготовлення й поширення найрізноманітнішої інформації. Розвиток цього процесу призвів до інформаційної революції, а створення й оформлення засобів масової інформації – до утворення фактично нової влади – інформаційної. Увійшов у побут вираз: «Той, хто володіє інформацією, володіє світом», – хоча в ньому

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

проглядає й певне лукавство, аби сховати в тіні дійсного володаря. Правильніше було б сказати: хто володіє інформацією і, головне, можливістю надавати її цілеспрямовано й дозовано з метою формування відповідного, заздальгідь визначеного й потрібного йому саме на цей час і на цій території інформаційного поля, той володіє світом. Оскільки зрозуміло, що таку можливість надають гроші, то звичайно, дійсним володарем світу сьогодні є гроші та їх власник – фінансовий інтернаціонал. «Він, – як зазначає академік Міжнародної академії інформатизації при ООН, заслужений діяч науки і техніки України М.І. Сенченко [20, с. 20], – є причиною всіх війн, розв'язаних за останні 200 років, світової революції, що розпочалася в середині XVI ст. і відбуваються ще й сьогодні на земній кулі». А те, що цей власник менш за все дбає про розвиток цивілізації, а думає виключно тільки про закріплення і зміцнення своєї могутності, яскраво видно на прикладі, наведеному в тій же роботі вказаного автора. У 1995 р. Англійський банк провів дослідження щоденних фінансових потоків, що обертаються на вільному світовому ринку. Виявилось, що тільки 10% світових капіталів беруть участь в угодах, призначених для створення нових матеріальних цінностей. Решта (90 %) – це

спекулятивні капітали, які, курсуючи світом, кожного дня дають прибуток за рахунок курсу валют, тобто гроші заради грошей, світове панування їх власників. І все це, на жаль, відбувається під гаслами науково-технічного прогресу на благо людства.

Предметом інформаційних відносин є інформація. Існують підстави визнати, що в сучасному суспільстві вони служать базовою, єднальною ланкою для всіх інших відносин, які в ідеальній сукупності з ними виникають, розвиваються і зникають або перетворюються на інші. У той же час, визначення учасників будь-яких суспільних відносин і їх соціальних функцій дає можливість установити й ті відносини, що виступають об'єктом того чи іншого злочину, їх обсяг, а значить, і межі дії самого кримінального закону. Розглянемо учасників інформаційних відносин.

Як зазначено в п. 11 «Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства», підписаній лідерами країн «Групи восьми» на саміті в липні 2000 р., «...ми зобов'язуємося надати всім громадянам можливість освоїти й отримати навички роботи з інформаційними технологіями за допомогою освіти, безперервного навчання й підготовки» [15, с.53]. Отже, суб'єктами інформаційних відносин може стати будь-яка особа, а їх учасника-

ми згідно зі ст. 42 Закону України «Про інформацію» є громадяни, юридичні особи або держава, які набувають передбачених законом прав та обов'язків у процесі інформаційної діяльності [16; 1992. – № 48. – Ст. 650]. Зазначимо, що суб'єктами цих суспільних відносин можуть бути не тільки володільці й користувачі інформації, а й ті, кого вона стосується. Із цього приводу Конституційний Суд України дав офіційне тлумачення ч. 5 ст. 23 зазначеного Закону, відповідно до якого кожна особа має право ознайомитися із зібраною про неї інформацією в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах та організаціях, якщо ці відомості не є державною або іншою захищеною законом таємницею [19, с. 12].

Проте інформація має досить широке значення; її сьогодні слід розглядати як стратегічний продукт. Здатність суспільства та його окремих представників збирати, обробляти, аналізувати, систематизувати, накопичувати й використовувати інформацію – важлива передумова соціального й технологічного прогресу, вагомий чинник національної безпеки, одна з засад успішної внутрішньої й зовнішньої політики держави. Інформаційна сфера має системоутворюючу природу і впливає практично

на всі галузі суспільних відносин. Ось чому інформаційні відносини (як і економічні) можуть виступати складовою частиною інших об'єктів кримінально-правової охорони.

Сьогодні не можуть не вражати можливості, які надаються досягненнями у сфері інформатизації, телекомунікацій та інформаційних технологій, в отриманні, поширенні та швидкості доставки різноманітної інформації. Однак глобальні інформаційні системи поряд з перевагами створюють нові потенційні загрози. Уже фактично сформувалась фундаментальна залежність життєдіяльності особистості, суспільства й держави – економіки, політики, культури, науки, національної й міжнародної безпеки – від обміну інформацією, надійного функціонування інформаційних і телекомунікаційних систем, технологій та окремих технічних засобів. Збільшення за рахунок використання новітніх інформаційних технологій впливу на індивідуальну й суспільну свідомість призводить до порушення балансу сил, внесення додаткової напруженості в суспільство, виникнення нових сфер конфронтації.

Глобальні інформаційні системи й інформаційні технології створюють інформаційне середовище, де практично немає державний кордонів, обмежень на

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

інформаційні впливи, на отримання, розміщення, поширення й використання інформації. Суттєвий прогрес і розгалуження інформаційних технологій, глобальний характер систем масової комунікації викликали утворення глобального інформаційного простору, який змушує світову спільноту, кожну державу й кожну особистість оперативно орієнтуватися й адаптуватись у сучасному інформаційному середовищі.

Інформаційне протистояння має місце як у приватному, так і в публічному житті, в усіх війнах і протиборствах. Його зміст у конфліктних ситуаціях в основному становлять дії протилежних сторін з дезінформування або тенденційного інформування для впливу на оцінки, наміри й орієнтацію населення, особового складу військових сил та осіб, які приймають рішення, з метою формування громадської думки на користь активної сторони. Не дивно, що вже в давнину полководці, державні діячі й мислителі віддавали перевагу досягненню перемоги без бою, за рахунок використання інформації.

Поняття «інформаційна війна» було введено в сучасний обіг у 1985 р. в Китаї [17, с.113]. В основу теоретичних підходів китайських фахівців у галузі інформаційного протиборства було пок-

ладено погляди давньокитайського військового діяча Сунь-ци (V ст. до н. е.), який першим аргументував необхідність інформаційного впливу на супротивника. У Трактаті про військове мистецтво він зазначив, що у всякій війні, як правило, найкраща політика зводиться до захоплення держави цілісною; здобути сотню перемог у боях – це не мистецтво, а підкорити суперника без бою – ось його вінець [10, с. 94].

Особливо посилилась роль засобів масової інформації в тотальних і локальних війнах ХХ ст. Помітних кількісних і якісних змін інформаційна боротьба зазнала зі створенням єдиного інформаційного простору. Сучасна науково-технічна революція здійснила в ній справжній переворот. Активніше й глобальніше почали провадитися психологічні операції, інтенсивніше впроваджуватись нові інформаційні технології. Наочною ілюстрацією цьому є війни й воєнні конфлікти останніх десятиріч ХХ – початку ХХІ століть. Їх аналіз з усією очевидністю свідчить, що розвиток і завершення воєнних дій будь-якого масштабу в сучасному світі визначаються мистецтвом ведіння інформаційної боротьби. На початку 90-х років поняття «інформаційна війна» з'явилося і в США, активно ввійшло в загальносвітову практику

[24, с.13].

У даний час усе більше сил і засобів залучається до інформаційної боротьби, все більше масштабними стають її наслідки. У США, Японії, Німеччині, Франції, Ізраїлі та інших країнах пильна увага приділяється інформації, яка обґрунтовано вважається одним з головних чинників володіння сучасним світом. Глобальний масштаб і радикальність змін, що відбуваються в наші дні в політичній, економічній і духовній сферах життя світового суспільства, у сфері воєнної безпеки, дозволяють висунути припущення про формування нової системи міжнародних відносин, відмінної від тих, що функціонували протягом минулих століть, навіть починаючи з класичної Вестфальської системи [21, с. 38].

У умовах сьогодення багато хто визнає інформаційну війну найвищою формою будь-якого протиборства. У єдиній доктрині протиборства у сфері управління та зв'язку, розробленій комітетом начальників штабів військових сил США, категорія «інформаційна війна» формулюється як сукупність заходів, що вживаються з метою досягнення інформаційної перемоги над супротивником шляхом впливу на його інформаційні системи, процеси, комп'ютерні мережі, громадську й індивідуальну свідо-

мість і підсвідомість населення й особового складу військових сил при одночасному захисті власного інформаційного середовища [5, с. 7].

Події в Перській затоці в січні 1991 р., Югославії в 1999 р., а також перша і друга «чеченські кампанії» в Росії, привнесли нові риси в уявлення про війни сучасного інформаційного суспільства. Протистояння в зоні Перської затоки може бути визначене як перша повномасштабна війна нового етапу у функціонуванні військових сил в умовах створення глобального інформаційного простору [17, с. 112]. На думку З. Бжезинського, цей конфлікт «продемонстрував наступ *Rach Americana* (з лат. – *Американський світ*), внаслідок якого стало зрозуміло, що світу доведеться погодитися з м'якою американською гегемонією» [21, с. 23]. При проведенні США воєнних акцій ступінь їх відкритості визначався не незмінними принципами, а кон'юктурою з використанням «м'якої військової цензури» [24, с. 22]. Загальновідома операція «Буря в пустелі» теж не є винятком. Американські військові, використовуючи так звану м'яку цензуру, фактично вилучили з інформаційного простору всі повідомлення, в яких виправдовувалась протилежна сторона. Окрім того, ця операція стала першою в історії війною в прямиї

телетрансляції. Американські військові навіть жартують із цього приводу: «Ми не почнемо вигравати війну, поки про це не передадуть по CNN» [24, с. 23].

Досить сильна залежність суспільства від засобів масової інформації в сучасну епоху глобалізації несе як позитивні наслідки – зростання загального інформування й комунікабельності населення Землі, так і негативні. Серйозна залежність від ЗМІ народжує новий вид зброї масового ураження – інформаційну зброю. Ядерна зброя, як фактор стабілізування й домінування, відходить на другий план, а їй на зміну приходиться зброя інформаційна, яка дозволяє реально управляти державами. Таким чином, інформаційне протиборство змінює уявлення про те, що таке супердержава.

Сучасна ідеологія інформаційних воєн базується на символічному сприйнятті світу, тому інформація дуже швидко з віртуальної субстанції перетворюється на матеріальну. Достатньо будь-яку подію (навіть вигадану – дезінформацію) змодельовати, передати в ЗМІ, й інформація, матеріалізуючись, починає справляти вплив, тобто діяти.

Як бачимо, інформаційна війна зараз – основна форма протиборства між державами. Ось чому висновок напрошується сам собою: у XXI ст. через

свою ефективність інформаційні війни будуть використовуватися як головний інструмент впливу на міжнародні відносини. Обстоювати свої позиції в інформаційному протистоянні буде набагато легше тим країнам, які матимуть гармонійно розвинуте й захищене інформаційне суспільство [9].

Останнім часом на противагу словосполученню «інформаційна війна» використовують поняття «інформаційна безпека», яка згідно з положеннями Закону України «Про концепцію національної програми інформатизації» від 4 лютого 1998 р. є невід'ємною частиною політичного, економічного, оборонного та інших складників національної безпеки [16; 1998. – № 27-28. – Ст.182]. Відповідно до ст. 17 Конституції України захист інформаційної безпеки разом із захистом суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної безпеки виступають найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Інакше кажучи, інформаційна безпека, як і безпека інформаційних відносин, охоплює набагато ширшу сферу суспільних відносин, аніж окремо обрані родові об'єкти розглядуваних злочинів.

Концептуальні засади державної політики України в інформаційному середовищі ма-

ють формуватися з урахуванням саме національних інтересів країни, збалансовуючи їх з інтересами особистості й суспільства. Інтереси особистості у цій сфері вимагають забезпечення конституційних прав людини і громадянина на доступ до інформації, на її використання при незабороненій законом діяльності з метою фізичного, духовного й інтелектуального розвитку особи, а також захисту інформації персонального характеру й захисту від такої, що завдає шкоди людині. Інтереси суспільства в інформаційному полі полягають насамперед у забезпеченні інтересів особистості, закріпленні демократії, створенні правової соціальної держави, досягненні й підтриманні суспільної злагоди, духовного оновлення. Інтереси держави в розглядуваній сфері полягають у створенні умов для динамічного розвитку національної інформаційної інфраструктури, забезпечення конституційних прав людини і громадянина щодо отримання й використання інформації, для підтримання конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності України, політичної, економічної, соціальної стабільності, гарантованого забезпечення законності і правопорядку, розвитку рівноправного і взаємовигідного міжнародного співробітництва, забезпе-

чення інформаційної безпеки. Інформаційна політика держави повинна надати можливості реалізувати право на доступ до інформації, на її поширення і захист, а так саме на захист від неї.

Державна політика забезпечення інформаційної безпеки повинна бути відкритою й передбачати інформування суспільства про діяльність державних органів і суспільних інститутів у царині інформаційної безпеки, але з урахуванням обмежень, установлених чинним законодавством України. Вона має виходити з принципу безумовної правової рівності всіх суб'єктів інформаційних відносин незалежно від їх політичного, соціального й економічного статусу, ґрунтуватися на обов'язковому забезпеченні прав громадян та організацій на вільне створення, пошук, отримання, накопичення, зберігання, перетворення й поширення інформації у будь-який законний спосіб.

Усі ці умови необхідні для створення розвиненої й захищеної інформаційної інфраструктури країни, розвитку міжнародного співробітництва в інформаційній сфері й утвердження України як держави з інформаційним суспільством, яка здатна забезпечити безпеку своєї інформаційної діяльності, життєво важливі інтереси особи й суспільства в

інформаційній царині.

Стратегічним має визнаватися пріоритетний розвиток вітчизняних сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, виробництво технічних і програмних засобів, здатних забезпечити вдосконалення національних телекомунікаційних мереж, їх підключення до глобальних інформаційних мереж. Державна політика у сфері суспільних відносин повинна спрямовуватись на забезпечення права на достовірну, повну і своєчасну інформацію, свободу слова й інформаційної діяльності в національному інформаційному просторі України.

Науково-технічний прогрес надав нові ознаки й характеристики інформації та сфері її обігу. Інформаційні ресурси перетворились на стратегічний ресурс життєдіяльності й розвитку біологічних, інженерно-технічних і соціальних систем. Як вважає З. Бжезинський, інформаційно-культурний складник є нині однією з 3-х заporук могутності сучасної держави [3, с.12]. Інформаційне середовище стало однією із самих гарячих сфер світового й суспільного життя, що зумовлено її взаємодією з усіма царинами сучасного соціуму, зростаючою значущістю інформаційного складника в житті й діяльності особи, суспільних організацій і держави.

Усе це є підставою й вагомими аргументами для вирішення предмета й відносин, пов'язаних з інформацією й інформаційною діяльністю, в окрему самостійну галузь правового регулювання. Нею може стати *інформаційне право*, а додатковим обов'язковим об'єктом злочинів, відповідальність за які передбачена статтями 111, 114, 132, 145, 154, 159, 163, 168, 189, 209¹, 231, 232, 232¹, 328, 329, 330, 397, 381, 386, 387, 422 КК, можуть виступити *інформаційні відносини*.

Нагальна потреба в прискоренні формування нової самостійної галузі права зумовлена стрімко зростаючою значущістю процесів розвитку можливостей і суперечностей інформаційних технологій і потребою адаптувати до інститутів держави і права з урахуванням національних інтересів. Сьогодні Україна перебуває на порозі переходу до інформаційного суспільства, а тому з розробкою його правового фундаменту не можна зволікати, оскільки це призведе до негативних наслідків [12, с.87]. Необхідність цього пояснюється декількома чинниками. По-перше, без перебільшення можна стверджувати, що інформаційним відносинам як об'єкту кримінально-правової охорони притаманні унікальні властивості, оскільки предметом цих відносин

є певного виду інформація як специфічне, ні на що не схоже явище. По-друге, той факт, що певного виду інформація є об'єктом права власності, не дає достатніх підстав для віднесення розглядуваних злочинів до злочинних посягань лише проти власності, державної безпеки, господарської діяльності тощо. До того ж, оціночну вартість інформації можуть визначати як незначну матеріальну цінність. Проте за структурно-функціональним призначенням певного виду інформація може відігравати надзвичайно велику роль, а її пошкодження чи перекручення здатне викликати тяжкі й навіть трагічні наслідки.

Водночас, протилежним аргументом може виступати те, що злочинні посягання на суспільні відносини, пов'язані з інформа-

цією, також створюють небезпеку заподіяння шкоди іншим, не менш важливим вищезгаданим суспільним відносинам. Якщо розглядати ці посягання з огляду на всі суспільні відносини, яким могла заподіяти шкоду винна особа шляхом неправомірних дій у царині обігу інформації, то відповідальність за ці посягання слід було б передбачати майже в усіх розділах КК України або вони виступали б кваліфікуючою ознакою більшості з існуючих складів злочинів.

Таким чином, ще раз підкреслимо, що важливість інформації, необхідність її розгляду в окремих випадках як різновиду предмета злочину закликають до подальшої дискусії щодо дослідження інформаційно-правової галузі регулювання суспільних відносин.

Список літератури: 1. Андрешко П.П., Короткевич М.Є. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: кримінально-правова характеристика. – К.: Юрисконсульт, 2005. – 292 с. 2. Бажанов М.И. Уголовное право Украины: Общ.ч.; Консп. лекций. – Днепропетровск: 1992. – 80 с. 3. Бжезинский З. Великая шахматная доска. – М.: Междунар. отношения, 1998. – 90 с. 4. Борисов В.І. Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони праці: Учбов. посібник. – К.: НМК ВО, 1991. – 60 с. 5. Волковский Н.Л. История информационных войн: В 2-х ч. – Ч. 1. – СПб.: Полигон, 2003. – 200 с. 6. Гавриш С.Б., Грузкова В.Г., Дудников А.Л. и др. Экологические преступления: квалификация и методика расследования. – Харьков: Глобус, 1994. – 210 с. 7. Гуріна Н. «ДИАЛОГ.ua» 27.03.2007 // http://dialogs.org.ua/issue_full.php 8. Дроздов А.В. Человек и общественные отношения. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1966. – 89 с. 9. Дурманов Н.Д. Понятие преступления. – М.: Юрид. лит-ра, 1948. – 89 с. 10. Конрад Н.И. Сунь-цзы: Трактат о военном искусстве. – М., Л.: Изд-во АН СССР, 1950. – 180 с. 11. Курс уголовного права: Общ. ч. – Т. I. / Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. – М.: Зерцало, 1999. – 340 с. 12. Мастяниця Й.У., Соснін О.В. Шиманський Л.Є. Інформаційні ресурси України: проблеми державного управління / За заг. ред. О.В. Сосніна. – К.: НІСД, 2002. – 141 с. 13. Машлыкин В.Г. Европейское информационное пространство. – М.: Наука, 1999. – 96 с. 14. Новоселов Г.П. Учение об объекте преступления. Методологические аспекты. – М.: НОРМА, 2001. – 97 с. 15. Окинавская хартия глобального информационного общества // Информ. общество. – 2000. – № 4. – С. 53-57. 16. Офіційний вісник України. 17. Панарин И.Н. Информационная война и Россия. – М.:

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

Зерцало, 2000. – 249 с. **18.** Российское уголовное право: Курс лекций. – Т. 1: Преступление / Под ред. А.И. Коробеева. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1999. – 400 с. **19.** Рішення Конституційного суду України: Справа щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та ст. 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа К. Г. Устименка) // <http://www.rada.kiev.ua> **20.** Сенченко М.І. Финансовый интернационал. – К.: Вид-во МАУП, 2002. – 149 с. **21.** Современные международные отношения / Под ред. А.В. Торкунова. – М.: Зерцало, 1999. – 75 с. **22.** Трайнин А.И. Состав преступления по советскому уголовному праву. – М.: Госюриздат, 1951. – 80 с. **23.** Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони. – К.: Атіка, 2004. – 190 с. **24.** Швец Д.Ю. Информационная безопасность России и современные международные отношения. – М.: Мир безопасности, 2001. – 230 с.

Надійшла до редакції 12.03.2009 р.

УДК 343.223

О.В. Зайцев, канд. юрид. наук
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ В СТАНІ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ

У Верховній Раді України зареєстровано проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення механізму кримінальної відповідальності за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання» (реєстр. 2786 від 18 липня 2008р.). Цим проектом передбачається доповнення КК України ст. 25¹ «Стан сильного душевного хвилювання» наступної редакції:

«Станом сильного душевного хвилювання визнається емоційний стан особи у виді

афекту, стресу чи фрустрації, котрий значною мірою обмежує її здатність усвідомлювати свої дії або бездіяльність та (або) керувати ними під час вчинення нею передбаченого Кримінальним кодексом суспільно небезпечного діяння.

Кримінальна відповідальність за заподіяння в стані сильного душевного хвилювання шкоди правоохоронюваним інтересам потерпілого, якщо такий стан був обумовлений протизаконним насильством, знуцанням або тяжкою обра-